

Allah Baba'nın Kümesi

Anneannem, günün birinde erişmeyi ümit ettiği Kadir-i Mutlak'ın krallığı ile her gün gördüğü müezzinin minaresi arasında, binanın son katındaki koskocaman beyaz bir taraçada, küçük bir kümes yapmıştı. Şu fani dünyadaki günleri, kıtlık günleri, felaket günleri için bu kümes onun umut supabıydı sözün kısası. Bu günlerin bazen bitmek bilmediği, ona ağır geldiği suratını asmasından anlaşılırdı, ancak bu yüzden içini kararttığı hiç görülmezdi. Yıl boyunca, Kadıköylü Hampartzumyanların evinde hizmetçi olarak her işe koşmadan önce veya koşuktan sonra (Büyükada'daki yazlıklarına da giderdi onlarla

birlikte), Arusyak Nine aynı hararetle iki oda ve mutfaktan oluşan kendi dairesini silip süpürür, çamaşırını tahta bir leğende çitiler, eli bol olduğu günler *börek*, eli dar olduğu günler *gözleme* hamurunu yoğururdu. İşte o sırada, yarı Türkçe yarı Ermenice tınlayan karma bir dilde –bu dili bir tek o bilirdi gibime gelirdi o zamanlar– son çare teorisini açıklardı bize. “Zerzevatçı, artık veresiye vermek istemiyor? Boşver, derim. Kasap, o da buna yanaşmıyor? Bırak, lüzumu yok. Kilise –Tanrı Efendimiz beni affetsin, kilise pirinç çuvalları vermiyor artık? Eh, ne yapalım, yumurtalar var, tavuklar var gene ya! Allah Baba’nın kümesi var gene ya! Ne yapalım, böyle bu!”

Mesele sebze olunca, yeryüzünün bütün hatiplerinin, en çok da peşinden ayrılmayan üç küçük kızının yüzlerini kızartan akıl almaz bir gösteriye soyunarak, pazarlık etmekte inat eder, kızlarının zekâlarını ve gençliklerini beslemek için zeytinyağlı enginarın, de-reotlu lahananın, yoğurtlu patlıcanın faziletlerine güvendiklerini söylerdi. Bu pazarlık karşısında birden fazla satıcı ruhunu teslim etmiş, hatta üstüne bir iki kabak da bırakmıştı. En yoksullara dünya mallarını dağıtan Kutsal Kilise konusunda bir özdeyişi vardı: “*Allah Baba’nın yağ tenekesi her isteyenin kapısına gelir.*” Böyle bir özdeyişin gerçeğe uygunluğunu sorgulamaya kalktığınızda, bir omuz silkmesiyle karşılaşır, bunun üzerine başka bir girişimde bulun-

maktan cayardınız. Herkese haddini bildirir, yani ebediyen cahil kalacağını söylerdi. Eğer ifadenin inceliğini o anda kavramamışsanız, ısrar etmek boşunaydı. Arusyak Nine'nin kuş beyinlileri eğitecek hali yoktu. Onun dünyasında anlar birbirini izler, bir andan diğerine geçiş tığ işi dantel ilmikleri gibi amansız bir mantığa göre birbirine bağlanırdı.

Hayırsever kasaplara gelince, ondan sorulurdu. Çünkü onlardan birini koca diye almıştı, usulüne uygun olarak, yani sevgi ve arzu duymaksızın, kendinden en az on yaş büyük bir adama çeyiziyle birlikte (beyaz bir bohçaya tikiştirilmiş çarşaf, işli sofra ve sehpa örtüleri, drahoma niyetine bir-iki altın) verilen on beş yaşındaki her kadın gibi. Adam, dediklerine göre, Ankara yakınlarındaki Stanoz'da* köy meydanında gördüğü güzeli almak için yeri göğü birbirine katmıştı. Bütün kapıları çalarak, öfkeden kudurarak, kara talihine sövüp sayarak iki gün boyunca onu aramıştı. Üçüncü günün sabahı, onu bir hanın çamaşırhanesinde bulmuştu nihayet. Kaynar su kazanlarının arasında, gözüne daha da güzel görünmüştü. Lakabını hak ediyordu doğrusu. *Güzel*. O akşam, kendini yörenin en iyi usta kasabı olarak tanıtarak kızın evine damlamış ve müstakbel kayınpe-

* Ankara'nın 30 km batısında, 1915 öncesinde yoğun bir Ermeni nüfusun yaşadığı, önemli bir sof üretim merkezi olan köy. Günümüzde burada herhangi bir yerleşim yeri yoktur.

deriyle kadeh tokuşturmuştu. O gün bu gündür, bu adam Kapalı Çarşı'nın dükkânlarından çok Boğaziçi meyhanelerini gezmişti. Anneannem kendisinin dünyada tek başına olduğunu biliyordu. Onun için de, daha şimdiden başka bir hayatın hayallerini kuran en küçük kızının çeyizini hazırlamak için uğraşıp didiniyordu.

“Aval aval havalara bakmayı kes!” diye buyurdu anneannem o sabah ona. “Beni yavaşlatıyor. Beni yavaşlattığını görmüyor musun? İş yapmaya hevesim kalmadı.”

“Aaa, Ca-nım An-nem,” diye karşılık verdi Anahid Teyzem uyuşukça. “Gezmeye çıksak mı acaba?”

Anahid'in aldığı tek cevap, ayıklanacak bir torba dolusu bezelye oldu. Sert ve itiraz kabul etmeyen cinsten bir hareket. Teyzem yüzünü buruşturdu, surat astı, belli ki kendisine layık görmediği bu angaryadan kaçmanın yollarını aradı, sonra kaderine razı oldu. Arusyak, kızının kafasındaki hayalleri dağıtmak için, adeta öfkenin verdiği bir kararlılıkla, gazete kâğıdı ve alüminyum bir tencere getirdi. Sağduyu havailiğe galip gelmişti. Ne var ki, bezelye ayıklayan kız, muhakkak kendine özgü ve akıl sır ermez sebeplerden, gözyaşlarına boğuldu, bunun da orada bulunanlar üzerinde yıkıcı bir etkisi oldu. Kız kardeşim ve kuzinim de ağlamaya koyuldular. Nedeni ne olursa olsun, bu ikisi daima birlikte zırlardı, belli bir ri-

tim içinde ve gittikçe yüksek sesle. Önce gözlerini kırıştırıp dudaklarını büzer, ardından gücümüş çocukların çoksesli müziğine başlarlardı.

“Şu sulugözleri çıkar buradan!” diye emretti anneannem bana. “Allah Baba böyle güzel bir sabah nasip etmiş bize. Peki ona nasıl teşekkür ediyorlar ha? Ağlayıp zırlıyorlar. Ayıp değil mi ya?”

“Üstelik uğursuzluk getirir. Haydi, yallah, dışarı!”

Sulugözleri kümese götürmek gibi iyi bir fikir geldi aklıma. Kafesin önünde çömeliş gözyaşlarını sildiler. Birden, yetişkinlerin dargınlıklarından ve üzüntülerinden uzakta, kendi hayallerindeki dünyayı buldular. Kümes hayvanlarını sayarak oyalandılar, kimilerine isimler taktılar, kimilerini nasıl bir kadehin beklediğine dair tahminler yürüttüler, renk ve ağırlık farklarını gözlediler, en çok hangisini beğendiklerini belirttiler – onları bir tek kendilerinin bildiği hikâyelerle dolu bir âleme götürmeyi isteyecek kadar çok beğendiklerini. Derken, horoz, tavuklar ve civcivler artık ilgilerini çekmez olunca, daha incelikli işlere döndüler: Bir gün öncesinin gazetesini kesip salondaki kilimin üzerine sinema yıldızlarını, siyasetçileri ve *Fatoş*'taki kahramanları yaymak; üzgün teyzenin ayıklayıp tencereye attığı bezelyeleri büyük bir masumiyetle sayıp sonra baştan saymak; onlara nefis limonatalar hazırlamakta olan anneanneye ufak tefek yardımda bulunmak gibi.

“Güzel kızlarım, buraya gelin bakayım,” dedi anneannem. “Sen de, somurtkan! Al bakayım! İlaç gibi gelir, sen beni dinle, sırf bunu içmek bile insanın yüzünü güldürür! Yakışıklı bir nişanlın olacak, sana yakışıklı irikıyım bir adam lazım! Seni dansa götüreceğim, yoksa olmaz olsun.”

“İskarpinim yok, anne, biliyorsun ki bana iskarpin lazım,” dedi teyzem, sonra da neredeyse her cumartesi yaptığı gibi gardırobundaki giysilerin sayımını yapmak için paravanın arkasına çekildi. Her hafta sergileyecek yeni elbisesi olduğundan değil ya. Hediye olarak bir eşarp ya da bir eteklik almak için yıl sonundaki bayramları veya yaş günlerini beklemek gerekiyordu. Bazen ablası bir siparişten arta kalan kumaşla ona bir bluz dikerdi. Ama yine de gardırobu çeşitlilikten uzaktı. Onun için de genellikle şekilleri ve renkleri harmanlayarak yeni kılıklar yaratmaya çalışırdı. Başka zaman olduğu gibi o gün de, Anahid Teyze'nin törensel bir değer verdiği giysilerini yatağının üstüne sermesini seyrettik. Ağabeyi yasaklamış olsa da, piknikler için lavanta mavisi elbise, günün birinde davet edilmeyi umduğu danslı çaylar için pembe taftadan elbise, şehir merkezinde dolaşmak için beyaz yelek ve bej eteklik, vaftiz annesini ziyaret için beyaz yelek ve kahverengi eteklik, kahverengi eteklikle krem rengi gömlek... Saatlerce sürebilirdi bu. Biz üç kız da çıtımızı çıkarmadan, ha-

yalgücünün böylesi karşısında ağızımız bir karış açık halde orada dururduk. Dokunmadan bakmaya, katılmadan hayal kurmaya hakkımız vardı. Teyzemiz kendi genç kız mahremiyetine girmemize ancak bu şartla izin verirdi.

Çok yıllar sonra, biz de on beş yaşında birer genç kız olduğumuzda –kız kardeşimle ben Paris’te, kuzenimiz Atina’da– biz de ardına kadar açık dolabın karşısına dikilip havaice düşüncelere ve hareketlere kaptırırđık kendimizi. Kimin elinde yetişmiştik? Anahid mimiklerini, hülyalarını bize aşılammış mıydı? Fakat kaderlerimiz, teyzemizinkinin aksine, çeyizimizin ağırlığına denk düşmeyecekti, en azından bir bohçaya sarılı olana. Kaldı ki, bu Avrupa topraklarında kimse böyle lüzumsuz ıvır zıvır yüklenmiyordu. Biri, modern görünmek veya geçmişı özlemle anmak isteğine göre, gülüp alay etmek veya ağlamak için bu bohça içindeki drahoma âdetine değinecek olsa, Anahid Teyze’nin üç gün üç gece ortadan kaybolan çeyizi hatırlanırdı mutlaka.

Zira ertesi hafta gittiğimizde, ninem inanılmaz haberi bize verdi. Mukavva bir bavulda onca titizlikle sakladığı, yıllardır sabırla hazırladığı paket düpedüz ortadan kaybolmuştu. “Bu işten hiçbir şey anlamadım, hem de hiç! Anlayan beri gelsin!” O öğleden sonraki tek hoş geldiniz sözleri bunlardı. Herkes Anahid Teyze’nin çeyizini aramaya koyuldu.

Küçük dairenin her köşe bucağına bakıldı. Şilteler, dolaplar, koltuk arkalıkları, çamaşır dolapları, seyahat çantaları, sebze sepetleri. Her şey elden geçti. Dairenin tek penceresi bile dikkatle incelendi, ya kötü bir cin söz konusu hazineleri boşluğa asmışsa diye. Böylece bütün mahalleye rezil olundu! Evlilik çağında kızı olan bir hırsızın yaptığı akıllara seza bir hırsızlık hikâyesi hayal edildi. Zor durumda kalmış olan namuslu bir adamcağızdı belki de. Bu durumda onu bağışlamak mı lazımdı? Ev sahiplerinin ödenmemiş kiranın intikamını bu şekilde alabilecekleri düşünöldü. Ne var ki bu son aylarda, kocasının attığı kazıklardan ağzı yanan Arusyak Nine, borçlu olunan miktarı ödemek için Levent'e bizzat gitmişti. Bunun üzerine, birkaç gün önce kahve falında, tabii ki haince zevk alarak, bir felaket gören ikinci kattaki komşu kadına beddua edildi. Zihinler durumları değerlendirme ve akıl yürütme yollarını tükettiğinden, sıra kaçınılmaz olarak saçmalamaya gelmişti, bu da her zaman birilerinin arkasından konuşmaya yol açardı. Ve böyle anlarda, Artinyan sülalesinin kadınları, kendilerinden kaynaklanmayan her tür telaşa kulaklarını tıkarlardı adeta. Böylece, küçük kız kardeşim çamaşır leğenine bir yığın kirli sehpa örtüsü attığında, kimse farkına varmadı. Küçük kuzinim, dedesinden gördüğü gibi, öğle uykusuna yatmak için taraçanın taşları üzerine bir çarşaf yaydığında, kim-

se çıkışmadı. Kızlar bir içeri bir dışarı telaşla mekik dokumayı sürdürdüler. Bir karışıklık olduğunu sezdikleri yere kendilerince düzen getirmeye çalışıyorlardı. Böylece, yastık kılıfları çarşafa eşlik etti, dantel eldivenler çok ince bir şekilde işlenmiş şalın üstüne kondu. Fakat, akıllarına estiği gibi iş gördükleri de oluyordu. Her biri, hayali misafirleri ağırlamak için işli terlikler giydi. Ya da kalaydan yapılmış küçük bir süs aynasının karşısında yüz göz buruşturmakta yarışmak için çekiştiler.

Fakat çok geçmeden gerçeğe yüz yüze gelmek gerekti. Anahid Teyze'nin çeyizi kümesteki bir tahta kasanın altında yatıyordu. Gürültü patırtı ve hoşnutsuzluk içinde, kıymetli bohça yeniden derlenip toparlandı. Ne var ki, titiz bir ayıklamaya rağmen, esas parça eksikti: müstakbel gelinin mücevherleri. "Aramayın gayrı, ben anladım," dedi Arusyak Nine. "Herif bildiğini okuyor, inan olsun, Allah Baba akıl yerine hava koymuş içine! Ah, giriş katındaki fingirdek hatuna iltifat etmekte, meyhanede çene çalmakta üstüne yok adamın! Aileye gelince sıfır, sıfır diyorum size! Ah, o gün başımı kaldırıp da ona bakmaz olaydım! O sabah elimdeki işi yapmaya devam etsem olmazdı sanki? Bedros Usta'nın hanında başkalarının kirli çamaşırlarını yıkamaya devam etseydim?"

"Hadi anne," diye sözünü kesti kızların büyüğü,

“Bedros Usta’yla Stanoz köyünün *Güzel*’inin hikâyesini anlat bize.”

“Bir akşam, işten sonra –yıkamak, çalkalayıp durulamak, ütölemek, ah, amma işti ha evlatlarım– Bedros Usta bize dedi ki: Alın kızlar, size yirmi kuruş veriyorum, fotoğrafçıya gidin, o Yani denen adam bir işe yarasın bari, üçünüzün güzel bir fotoğrafını çeksin. Bakın ne yapacağım: Resmi şuraya, hanın girişine asacağım, en güzel hanginiz seçilirse gelecek kış onunla evleneceğim, iki kere iki dört eder, işte bu kadar açık ve basit, Bedros sözü.”

Sıkıntılar o zaman başlamıştı, Arusyak Nine’nin bundan hiç kuşkusu yoktu. Bir kere fotoğrafçı, değerini daha iyi ortaya koymak istercesine onu diğer iki çamaşırcının ortasına yerleştirerek, kıskanmalarına yol açmıştı. Kızlar, daha dükkândan çıkarken, onunla konuşmayı kesmişti. Bir hafta sonraysa, Stanoz köyünün *Güzel*’i efsanesi hiçbir şeyi yoluna koymamıştı. Halkın hükmüyle Bedros Usta’nın sözlüsü ilan edilen Arusyak’a, çalışan kızlar vur abalıya gözüyle bakıyorlardı. Geçmişin dertleri geleceğin tasalarını silip süpürdüğünden, meşhur fotoğraf yeniden ortaya çıktı ve elden ele dolaştı. “Bakın nasıl da kem gözlüler. Ellerimizi saklamışız, su toplamış kabarcıklar görünmesin diye. Bütün gün ovup durmaktan ellerimiz kanıyordu.”

Arusyak, handaki çamaşırcı kızların fesatlığından

kaçtığını zannederken, lanetli kaderin inine sığınmıştı aslında. “*Cahillik!* Gençlik aptallığı!” diye tekrarlıyordu durmadan. Zira kumar borçlarını kapatmak veya ödeyemeyeceği aşikâr olan yeni borçlar icat etmek umuduyla, Mardiros Dede, Anahid Teyze’nin altın bileziklerini satmıştı.

“Söylesene be ADAM!” diye güreledi o günün akşamı Arusyak. “Sehpa örtülerini ne diye boka sür-tün, tavukların bokuna, ha?”

“Gün meselesi, hatta an meselesi. Sabret Kadın! Sabret Güzelim! Para dediğin nedir ki? Bir gün buradan, bir gün şuradan bulunur, öyle değil mi?”

“Ben senin Güzelin Müzelin değilim!”

“O halde rakıyı getir de şarkı söyleyip oynayalım, hadi çabuk! Öööf! Canımı sıkıyorsun hanım. Gelin canım kızlarım, size şeker-çikolata getiren dedenize bir öpücük verin.”

“Baba, yemekten önce çikolata! Olacak şey değil!” dedi teyzemiz.

“Baba, leş gibi tütün kokuyorsun, bir de kızlar seni öpsün istiyorsun!” dedi annemiz.

“Ah, nankörler! Bu akşam karnınızı kim doyuruyor ha? Kim, kim?”

“Daha neler, daha neler,” diye bağırды ninemiz. “Bu kadar insanın karnını doyuran sen değilsin be adam, sen değilsin. Allah Baba’nın kümesi!”

Bu sözler üzerine, küçük kuzinimle kız kardeşim

hıçkırarak ağlamaya başladı, çünkü büyük çini tencerenin içindeki oyun arkadaşlarını tanımışlardı. Onları avutmaya ve zapt etmeye imkân yoktu. Delişmen ile Mahzun Gözlü zalimce kurban edilmişti. Ve hiçbir şey, ne Mardiros Dede'nin maskaralıkları, ne Arusyak Nine'nin pohpohlamaları onları, Allah Baba'nın zeytinyağı, yaban sarımsağı ve maydanoza yatırılıp pişirilmesini nasip ettiği ağız sulandıran pilicilerin tadına bakmaya kandırabilirdi. Bunun üzerine, çikolatalı gofretlerini yediler, bu da Mardiros'un hürmet edilen bilge aile büyüğü rolünü sağlamlaştırdı. Daha sonra kızlar ilkin ilgiyle, derken sıkılarak ninelerinin bir kutuya karmakarışık koyduğu fotoğraflara baktılar.

Ölüm veya bazen ölüme benzeyen sürgün insanları ve şeyleri dört bir yana dağıttıktan sonra, o kutudaki fotoğraflardan bazıları tekrar elime geçti. Okuması yazması olmayan, yoksul, ezilip horlanan zevce Arusyak, her şeye rağmen hayatının hikâyesini miras bırakmıştı. Sonuna kadar aşağılanmayla dolu bir hayat, zira Atina'da hastane yatağında yattarken, Ortodoks papazı kendi Kutsal Tanrısı ile Ermeni kadınının Allah Babası'nın bir tutulamayacağını göz önünde bulundurarak, son duasını yapmaya onu layık görmedi. Birtakım şehircilik sorunları veya başka mantıksız zorunlu tedbirler nedeniyle, kemikleri de Ortodoks şehir mezarlığından çıkarıldı.

Bu hakaretleri telafi etmek amacıyla, çamaşırcı kızların sararmış fotoğrafına bakıyorum, senin iyiliğini isteyen Rum Yani'nin siyah m¼rekkeple imzaladığı fotoğrafa. On beş yaşındasın, hayatının hik¼yesini yazacaksın. Haklıymışlar: En g¼zeli sensin. Ankara yakınındaki Stanoz k¼y¼n¼n *G¼zel*'i sensin, oradan bize taşıdığın kelimeler de Harvard'daki anlambilimcilerden başka kimsenin ilgisini ekmez.

Ava Gardner'ın Kız Kardeři

Ava Gardner'ın uğradığı gün – sonradan mahalle Asakinleri hikâyeyi böyle anlatıp gülmüşlerdi. Yıllar sonra, hepsi sokaktan, şehirden, ülkeden ayrılıp gittikten sonra, mutlaka içlerinden biri, artık ölü bir dilde, şefkatle derinlere gömülmüş hatıraların arasından, Ava Gardner'ın İstanbul'un kuzeyindeki Harbiye'den geçtiği günü bulup çıkarırdı.

Uzun süre, olayın tek sorumlusunun Meline Zamanoğlu olduğu anlatıldı.

Nihayetinde, fesatlık tohumu ekip ortalığı birbirine katmaktan başka yapacak ne işi vardı ki? Yirmi yedi yaşına gelmiş, hâlâ penceresinde ayıla bayıla

göz süzüyordu. Hiç şüphe yok ki, tabiat ana Meline'yi bir kadın olarak yarattı yaratalı, hiçbir erkek ondaki kadını görmemişti. Ya da pek yarım yamalak görmüştü.

Zira o ahmak Hrant, 1954 sonbaharında beş pazar arka arkaya yüreğindeki ateşi sıcak tutmuş, fakat altıncı pazarın sabahında Johannesburg'a gitmek üzere gemiye binmişti; dendiğine göre oradaki kuyumcu kuzeni onu daha görkemli bir geleceğin beklediğini allaya pullaya anlatmıştı. Bundan dolayı Meline sönmeyen, saçma bir hınç beslemişti içinde; öyle bir hınçtı ki bu, namuslu bir adamı baştan çıkarıp sonra da ona kötü yemekler pişire pişire sinirden ve üzüntüden eriyip bitmesini seyretmeye benziyordu.

Fakat hangi erkek başını kaldırıp da çirkin bir burnu ve tahta gibi göğsü olan bu kadar sevimsiz bir yaratığa bakardı? Bir serçe bedeni üstünde bir karga başı, zavallı Meline, diye mırıldanırdı insanlar. Özellikle de oğullarını henüz evlendirmemiş olan analar. Öyle ya da böyle, Ava Gardner hakkında söylentiler patlak verince, insanlar hiç gözünün yaşına bakmadan Meline Zamanoğlu'nu işaret ettiler.

Meline günlerdir Vartan'ın karısı Güzel Silva'nın evine, Silva da Meline'ye koşup duruyordu, sanki keşfettikleri bir sır ikisini tatlı bir suç ortaklığıyla birbirine kenetlemişti. Tül perdenin arkasından bakan Vartan'ın annesi Noyemi, bu gidiş gelişlere da-

yanamaz olmuştu. Bir cumartesi, öğle sonrası, sinirini ve öfkesini zapt edemeyip, balkonunun altından geçen gelinini azarladı:

“Ka, Ağçig*! O maymun suratlıyla, o edepsizle ne işin var?”

“Dünyanın sonu değil ya, Mama**!” diye cevap verdi Silva, fıkır fıkır, yerinde duramayarak.

“Sen onu külahıma anlat! Ben bir işler çevirdiğini biliyorum. Sepetinde neler getirdi sana ha? Kocakarı büyüleridir muhakkak!”

“Aman Mama, ne sepeti?” dedi Silva, kuzguni siyah saçlarındaki mavi kadife kurdeleyi düzelterek.

“Bana söylemeyeceksin demek? O zaman gel de kahve falıma bak, geleceksin he?”

“Bugün olmaz Mama. Yarın olsun istersen. Yarın gelirim, söz.”

Noyemi yüzünde hayal kırıklığına uğramış, somurtkan bir ifade, demir parmaklıklılık korkuluğa dayandı. Silva'nın böyle aldırışsız bir edayla çekip gitmesini seyrederken, beş erkek evladı aslanlar gibi –ah, hem de nasıl– doğurup el bebek gül bebek yetiştirdin de ne oldu diye geçirdi aklından, sonunda böyle güzel bir günde iki çift laf edecek kimsesi olmadan kalakalmıştı.

Silva mutfağına girince aldıklarını çabucak yerleş-

* Erm. “A kızım!”

** Erm. anne .